

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI KEELE OSAKOND

Hannelore Markson

SOOMEMÕJULISED UUDISKEELENID EESTI ARGIKEELES

Bakalaureusetöö

Juhendaja professor Birute Klaas-Lang

Tartu 2013

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Keelekontaktide uurimislugu	6
1.2. Eesti-soome keelekontaktide varasem periodiseering	7
1.3. Kontaktsituatsioonid tänapäeval	9
2. Eesti keele sõnavara rikastamine	11
2.1. Sõnavara rikastamise allikatest.....	11
2.2. Ülevaade laenamisest	12
2.2.1. Soome keelest laenamise põhjused	13
2.3. Laensõnadest	14
2.3.1. Laensõnade liigid	14
3. Internetikeel ja selle tunnusjooned	16
4. Soomemõjulised uudiskeelendid eesti argikeeles	18
4.1. Materjalist ja meetodist	18
4.2. Uudiskeelendite rühmad.....	19
4.3. Soomemõjulised keelendid	21
4.3.1. Soome elu-olu	21
4.3.2. Töö ja töötamine	24
4.3.3. Esemad	26
4.3.4. Koht, paik	27
4.3.5. Muud	29

4.3.6. Viisakusväljend.....	30
4.3.7. Verbid.....	31
Kokkuvõte	33
Kirjandus	35
Suomivaikutteiset neologismid viron arkikieles.....	38
Tiivistelmä	38

Sissejuhatus

Bakalaureusetöös uuritakse laia kasutajaskonnaga FinEst foorumi eestlaste soomemõjulist keelekasutust. Töö eesmärkideks on uurida Soomes elavate, töötavate või muud moodi selle riigiga tihedalt seotud olevate inimeste keelekasutust soome keele mõjutustest lähtuvalt. Lisaks püütakse anda ülevaade keelekontaktidest, keele sõnavara rikastamisest, laenamisest ja laensõnadest ning tuuakse välja internetis kasutatava spontaanse keele erijooned ja sarnasus suulises argisuhtluses kasutatava keelega. Bakalaureusetöö on jaotatud neljaks peatükiks.

Esimene peatükk annab põhjaliku ülevaate keelekontaktide uurimusloost. Lisaks on tutvustatud kontaktidest johtuvate kontaktilmingute käsitlemist eesti keeleteaduses. Ühe alapeatükina on välja toodud ka eesti-soome keelekontaktide varasem periodiseering ning põgusalt on juttu ka sellel teemal 21. sajandil tehtud uurimustest. Teine alapeatükk annab lühikese ülevaate tänapäeva kontaktsituatsioonidest.

Teises peatükis on juttu eesti keele sõnavara rikastamisest ja selle vajadusest. Ülevaade antakse nii sõnavara rikastamise allikatest kui ka laenamisest teisest keelest. Seletatakse laenu mõiste erinevatest allikatest lähtudes ning tutvustatakse üldiseid laenamise põhjuseid. Eraldi alapeatükina on välja toodud põhjused, miks eesti keelest soome keelde sõnu on laenatud ning miks ja kuidas seda tehakse veel praegugi. Lisaks antakse ülevaade laensõnadest ja nende liikidest.

Töö kolmas peatükk keskendub internetikeelele. Tuuakse välja selle kirjeldus ning põhitunnused ja selgitatakse kuivõrd on internetikeelel ühiseid jooni suulise ning kirjaliku keelega.

Neljandas peatükis tutvustatakse bakalaureusetöö materjali ja meetodit ning kirjeldatakse tehtud analüüsi ja tutvustatakse tulemusi. Selles peatükis tuuakse tähendusvaldkonniti välja soomemõjulised uudiskeelendid, mille töö autor foorumist leidnud on. Samuti analüüsitakse nende keelendite soomemõjulisust ning esinemist sõnaraamatutes – „Eesti keele seletav sõnaraamat“, „Esimene Eesti Slāngi Sõnaraamat“, eesti *online*-slāngisõnaraamat www.slang.ee ning soome *online*-slāngisõnaraamat www.urbaanisanakirja.ee.

1. Keelekontaktide uurimislugu

Tänapäeval peetakse üheks peamiseks arvukate keelekontaktsituatsioonide ning uute keelendite teket mõjutanud ja mõjutavaks sotsiaalseks teguriks migratsiooni ehk inimrännet. Uue elukoha sotsiaalne ja kultuuriline kontekst mõjutab ühtlasi indiviidi emakeele kasutust ning tema keelelist käitumist.

Uriel Weinrich uuris keelekontakte 1950ndatel ja tõi välja, et keeled on kontaktis, kui individid neid vahetult kasutavad. Interferentsid ilmuvad kahe keele kontaktsituatsioonis ja interferents tähendab võõra elemendi lisandumist keelde, mis esineb struktuuris, foneetikas, morfoloogias, süntaksis ja leksikas. (Weinrich 1961: 376 – 377) Keelekontaktid toimuvad kõikjal, sest enamik inimesi maailmas räägib kahte keelt või enam keelt (Grosjean 1982, Thomason 2001).

Sarah Thomason (2001: 1) pakub keelekontakti lihtsaima määratluse – rohkem kui ühe keele kasutamine samal ajal samas kohas. Thomasoni järgi on keelekontakte olnud igal pool, sest pole ühtegi tõendit totaalses isolatsioonis arenenud keele kohta (Thomason 2001: 8). Võib eristada stabiilset (*stable*) ja ebastabiilset (*unstable*) kontaktsituatsiooni. Puhtkeelelised omadused iseenesest ei luba ennustada, mis hakkab keeltega toimuma tulevikus. Thomasoni (2001: 21–25) arvamuse järgi peab stabiilsust hinnates arvestama sotsiaalsete teguritega, sest keelelised faktorid on ebaolulised.

Thomason ja Kaufman (1991: 35–64) on välja toonud kaks peamist kontaktsituatsiooni tüüpi: keele säilitamine (*language maintenance*) ja keelevahetus (*language shift*). Thomasoni ja Kaufmani arvates kaasneb keelekontaktiga kaks protsessi:

- 1) laenamine (*borrowing*) keele säilitamise puhul;
- 2) keelevahetusest johtuv interferents (*interference through shift*).

Laenamise all mõeldakse nii tavalist leksikaalset laenamist kui ka ükskõik, mis võõrelementide (nt mingi reegli, kombineeritavuse, struktuuri jms) laenamist. (Thomason ja Kaufman 1991: 37).

Thomason on kindel, et kõige tavalisem keelekontakti tulemus on mingi muutus kontaktis olevates keeltes (Thomason 2001: 10–13). Oma artiklis „Kontakti tulemuse ennustamatusest“ (Thomason 2002) rõhutab ta kakskeelse inimese keeleloovust. See tähendab, et keelekontakti tulemust ei saa ennustada, sest konkreetse kõneleja keelekasutuse võimalused ei ole ette teada.

Eesti keeleteaduses on kontaktidest johtuvaid kontaktilminguid viimastel aastatel suhteliselt palju käsitletud. Uurijate huvi on peamiselt olnud suunatud kahe keele vahelduvale kasutusele vestluses (koodivahetusuuringud). Väga põhjalikult on uuritud eesti-vene kakskeelset suhtlust (Anna Verschik ja tema arvukad artiklid ja uurimused alates 1990ndatest ning Anastassia Zabrodskaja 2005. aasta uurimus ja artiklid ilmunud alates samast aastast).

1.2. Eesti-soome keelekontaktide varasem periodiseering

Soome keel on eesti kirjakeele ja allkeelte sõnavara rikastanud mitmetel eri perioodidel. Soome keele mõju eesti keele üldkeelele võib näha 19. sajandi algusest, kui ühtse eesti kirjakeele arendamine leidis kinnitust ja keelde otsiti süstemaatilisemalt uusi väljendusvahendeid ja kontseptsioone. (Grünthal 2009: 235)

19. sajandi algul, täpsemalt 1814. aastal, jõudis Johann Heinrich Rosenplänter „Beiträge“ III vihikus uue seisukohani, et soome keelest võiks eesti kirjakeelde sõnu laenata, kuid esialgu teoreetilisest võimalusest siiski kaugemale ei jõutud. (Rätsep 2002: 246)

Rahvuslik ärkamisaeg 19. sajandi teisel poolel andis tõuke eesti keele arendamisele ja kasutamisele haritud eestlaste seas. Sellega kaasnes Soome ja soome keele suurem eeskuju Eestile ja eestlastele. Sajandi viimasel kolmandikul hakkasid tegutsema ka esimesed eestlastest keeleteadlased. Nüüdseks olid olemas objektiivsed eeldused keelekorralduse tarvis: maarahvast oli kujunenud eesti rahvus, kahe kirjaviisi võitluses oli peale jäänud soomemõjuline kirjaviis ning eesti keelt oli juba teaduslikult uuritud (Erelt 2002: 589–290).

Oma suure panuse laenamisele andis kindlasti Johannes Aaviku Noor Eesti Liikumine ja sellega seotud soovitus uusi sõnu soetada derivatsiooni abil, laenata sõnu ja tüvesid omadest murretest, soome ja teistest kultuurkeeltest ning tarvitusele võtta rohkem rahvusvahelisi võõrsõnu (Rätsep 2002: 247).

19. sajandi lõpul enne keeleuuenduse algust olid kõige aktiivsemad eesti keele sõnavara rikastajad Villem Grünthal-Ridala, Gustav Suits, Friedebert Tuglas ja Johannes Aavik. Nad hankisid ja kasutasid ise teadlikult soome laensõnu. Lisaks ei piirdunud Aavik vajadusest tingitud praktilise laenamisega, vaid lõi esimesena selge ja teoreetiliselt põhjendatud üldkäsitletule soome laenude tähtsusest eesti kirjakeele sõnavara rikastamisel. (Rätsep 2002: 247–248)

Soome laensõnu ja muid keeleuuenduse käigus eesti keelde jõudnud sõnu on 20. sajandil uurinud Huno Rätsep. 1970ndatel Tartu Ülikoolis tehtud uuringute ja Rätsepa hinnangu kohaselt on tol ajal soome keelest laenatud sõnad stabiliseerunud. Need sõnad on foneetiliselt täiesti mугanenud meie keele ehitusega. Kõneleja ei tunneta neis enam midagi võõrast, genuiinsest sõnavarast erinevat (nt ebaoluline *'epäollennainen'*; hetk *'hetki'*), vaid nimetab neid pigem omasõnadeks. (Rätsep 2002: 180)

Väga oluline roll eesti-soome varasematel keelekontaktidel on olnud riikide, aga eelkõige just inimeste vaheliste sidemete tihedamaks muutumisel ja Eesti põhjarannikul nähtaval Soome televisioonil. Tihedamate keelekontaktide tõttu võis eesti keeles

täheldada rohkelt soomemõjulisi sõnu. 1990ndatel toimus suur keele proovilepanek – vajati kiiresti kaasaegsesse ühiskonda sobivat sõnavara, mida selle ajani ei olnud.

Eesti – soome keelekontaktide kohta on ilmunud mitmeid uurimusi ja artikleid ka 20. sajandil. 1992. aastal kaitses Mai Loog doktoritöö „Tallinna koolilaste kõnekeelest ja slängist“ (Loog 1992), milles uuris soomekeelseid väljendeid eesti noorte kõnekeeles. Reet Kasiku artikkel 1991. aasta Keeles ja Kirjandus käsitleb laensõnu soome keelest, *u*-liitelisi verbe eesti ja soome keeles ning soome laensõnade morfoloogiat (Kasik 1991). Soome keele üldisemat mõju eestlaste keelekasutusele on vaadelnud Tiiu Erelt ning avaldanud selleteemalise artikli 1995. aasta Keeles ja Kirjanduses (Erelt 1995).

21. sajandil Eestis tehtud põhjalikematest uurimustest võib välja tuua näiteks Annukka Kataja bakalaureusetöö (2002) „Eesti laenudest Tartus õppivate soome tudengite keeles“ ning Maria Fricki bakalaureusetöö (2003) „Kakskeelsest rääkimisest – koodivahetusest Tartu soomlaste e-posti ja näost näkku suhtluses“. Viimaste aastate kõige põhjalikumaks eesti ja soome keelekontaktide uurijaks võib pidada Kristiina Praaklit, kes esmalt kaitses magistritöö teemal „Kui kontaktis on eesti ja soome keel. Soome keele mõjud Tampere eestlaste keeles“ (Praakli 2002). 2003. aastal ilmus tema kogumikuartikkel „Koodivahetusest Tampere eestlaste keele näitel“ (Praakli 2003) ja 2007. aastal publitseeritud konverentsiettekanne teemal „Mõnda eesti-soome koodivahetuse funktsioonidest ja nende tõlgendamisvõimalustest“ (Praakli 2007). 2009. aastal kaitses ta doktoriväitekirja teemal „Esimese põlvkonna soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine“ (Praakli 2009).

1.3. Kontaktsituatsioonid tänapäeval

Bakalaureusetöös vaatluse all olev eesti-soome kontaktsituatsioon kuulub immigrant- ja enamuskeele kontaktsituatsioonide hulka (Pauwels 2005: 124).

Immigrantkontaktsituatsioonis olevate keelte vahelisi suhteid iseloomustavad keelte ebavõrdsest ühiskondlikust staatusest, keelte funktsioonidest ja kasutusvõimalustest ning kõnelejate keeleoskusest johtuvad asümmeetrilised ehk kontaktis olevate keelte sotsiolingvistikilised suhted (Halmari 1997: 69).

Praegusel ajal mängib eesti-soome kontaktsituatsioonide puhul suurt rolli emigreerumine. Pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga (01.mai 2004) on järsult suurenenud ka töörande osakaal. Siinkohal võib välja tuua ka pendelrände, mis tähendab, et töö käiakse Soomes, kuid kodu on endiselt Eestis. Soome asub meile geograafiliselt väga lähedal, kultuuriruumid ja keeled on väga sarnased ning soodustavad seetõttu keelekontaktide teket.

Käesolevas töös on keelejuhtideks eestlastest kõnelejad, kelle emakeel on eesti keel. Kuna elatakse ja töötatakse Soomes, siis võib põhikeeleks¹ (*host language*) ehk põhisuhtluses kõige enam kasutatavaks keeleks olla nii eesti kui soome keel. Foorumis toimub omavaheline suhtlus eesti keeles, ühiskonnas soome keeles. Kõik liikmed kasutavad soome keelt erineval määral. Ühed suhtlevad ainult töö (töökaaslastega, ülemustega), teised kasutavad soome keelt ka igapäevaste tegevuste juures nagu poes käimine, info küsimine, soomlastest sõpradega suheldes. On ka neid, kel töö soome keelt vaja ei lähe ning kasutavad seda ainult erandkorras.

---

¹ Põhikeel ei pruugi olla kõneleja poolt esimesena omandatud keel.

2. Eesti keele sõnavara rikastamine

Uute sõnade vajaduse tingib kõigepealt ühiskonna pidev areng. See toob meie ellu aina uusi mõisteid, mis vajavad selget, täpset ja adekvaatset keelelist vormi. Sõnavara pidevat täiendamist nõuavad ka keele paindlikkus, väljenduslikkus ning täpsus. Uusi sõnu vajab kirjakeel ka selleks, et kohmakaid, liiga pikki sõnaühendeid ja tuletisi asendada lühemate ja parematega. (Rätsep 2002: 175–176)

2.1. Sõnavara rikastamise allikatest

Sõnavara täiendamise viisidest rääkides eristatakse tavaliselt leksikaalsete (laenamine, uute tüvede moodustamine), morfoloogiliste (tuletamine, liitmine) ja semantiliste (täheenduse muutumine) vahendite kasutamist. 1990. aastatel käibele tulnud sõnavaras need moodused põimuvad: uusi laensõnu kasutatakse tuletusalusena, ka struktuurivõõraid laensõnu ja isegi tsitaatsõnu liidetakse omasõnadele, jõudsalt levivad prefiksilaadse komponendiga liitsõnad ja prefiksituletised. (Hausenberg 2009: 251)

Uute lihttüvede saamisel on ennekõike ammendamatuks varaaidaks meie keele murrete sõnavara. Teise allikana tulevad kõne alla laenud sugulaskeeltest. Eesti kirjakeele sõnavara täiendamisel on kasutamist leidnud laenud soome keelest. Soome laenude tulek eesti kirjakeelde algas juba 1870. aastail ning 1930. aastate lõpuks oli meie kirjakeeles enam-vähem käibel umbes 850 soome laenu. Tähtsaiks uute sõnade saamise allikaiks on olnud ka indoeuroopa päritolu naaberkeeled: saksa, vene, läti ja rootsi keel,

rahvusvahelise sõnavara hankimisel hilisemal ajal ka inglise, prantsuse, ladina ja vanakreeka keel. (Rätsep 2002: 178–182)

2.2. Ülevaade laenamisest

„Eesti keele käsiraamatu“ 2007. aasta väljaande järgi saab laenamise all mõista teisest keelest uute keeleelementide võtmist. Laenkeelend ehk laen võib olla meie keelde võetud laenhäälik (nt *f* ja *š* eesti keeles), -liide (nt soome laen *-kas*), -tarind (nt saksa mall *saab lõpetatud*), -tüvi, -sõna, -väljend või -tähendus. (EKK: 595)

Laenatakse kõige rohkem sellepärast, et keele sõnavara rikastada. Ühiskonna suhtelise stabiilsuse perioodidel lisandub keelelisi innovatsioone vähehaaval, need ei ole keelekasutajale koormaks ja neid ei märgatagi. Kiire arengu perioodidel on aga keele muutumine nii näha kui ka kuulda, sest uuenev maailmapilt ja -tunnetus nõuavad uusi väljendusvahendeid. Nt 1990ndate lõpuaastatel olid eesti keeles toimivad muutumistendentsid sedavõrd ilmsed, et kutsusid esile avaliku mõttevahetuse ajakirjas Keel ja Kirjandus (1998–2000, ühisnimetuse all „Muutuv keel“). Sõnavaraga seoses väljendasid paljud sõnavõtjad muret keeles valitseva anarhia ja võõrkeelendite pidurdamatu sissetungi pärast. (Hausenberg 2009: 249)

Eesti keel on palju laenanud kõigilt hõimudelt ja rahvastelt, kellega tal on olnud kokkupuuteid. Laenamine sugulaskeelest on lihtsam, sest sõnastruktuurid on sarnasemad ja laensõna sobib oma keelelise vormi poolest teise keelde suhteliselt hästi (Kasik 1991: 466). Hilisemal ajal on lisandunud kirjalik mõju: kirjasõna kaudu oleme mõjutusi saanud kaugemateltki rahvastelt. Tänapäeval oleme taas suuliste mõjukanalite – raadio ja televisiooni – meelevaldas, kirjalikest on juurde tulnud internet. Laensõnad on enamasti käinud koos kultuurimõjudega. (EKK: 595–597)

2.2.1. Soome keelest laenamise põhjused

Laenamise põhjuseid on mitmeid, kuid Huno Rätsep on toonud „Sõnaloo“ raamatus peatükis „Johannes Aavik ja soome laenud“ välja viis olulisimat põhjust, miks varasematel aegadel soome keelest sõnu laenati.

- 1) Soome kirjakeel oli sajandi alguses märksa laiema sõnavaraga kui eesti kirjakeel, sest teda oli juba alates 19. sajandi algusest keelereformide käigus murdesõnade ja tuletistega rikastatud.
- 2) Mitmed lihttüved, mis soome keeles olid sel hetkel ikka veel kasutuses, olid varem ka eesti keeles olnud, kuid hiljem käibelt kadunud.
- 3) Aaviku põhimõtete järgi oli keele esteetika seisukohalt kõige õigem abstraktseid mõisteid võtta üle murretest ja soome keelest.
- 4) Soome keel on eesti keelele nii lähedane, et sealt laenatud sõnad ei kõla võõralt, vaid tunduvad pigem oma murdesõnadena.
- 5) Soome laenud kui keelemärgid on kahtlemata motiveeritumad kui teised laensõnad. Tihti on nende aluseks olevad sõnajuured olemas juba eesti keele oma sõnades. See hõlbustab nii uudissõna levimist kui ka tema tähenduse mõistmist. Soome laensõnad on tulnud just neisse mõistepiirkondadesse, kus teisi laensõnu saab tavaliselt vähem kasutada: nad on enamasti abstraktsed noomenid, tavalise sisuga verbid ja omadussõnad.

(Rätsep 2002: 251–252)

Tänapäeval on aga laenamise suunad soome keele puhul muutunud. Soomes töötavad ja õppivad eestlased on need, kes uut sõnavara eesti keelde toovad. Nad võtavad teadlikult või alateadlikult oma sõnavarasse soomemõjulisi sõnu ja kasutavad neid oma kõnes. Paljud sõnad esinevad esmalt slängi vormis ja neid kasutatakse tõenäoliselt esialgu väga väikestes gruppides ning seda, kas need sõnad mõne aja pärast ka laiemalt levima hakkavad ja kirjakeelde jõuavad, näitab juba aeg.

2.3.Laensõnadest

Gumperz (1982: 66) määratleb laenu kui ühe sõna, väljendi või idiomaaatilise fraasi võtmist lähtekeelest kasutusel olevasse keelde selle keele grammatiliste reeglite järgi. Interferentsid² toimuvad operatiivse grammatika sees ja selle tingimustes. Nad integreeruvad põhikeelde selle grammatiliste reeglite järgi ja muutuvad seejärel laenuks. Selleks, et nad muutuksid laenudeks, peaks neid indiviidide kõnes piisavalt esinema, nii nad integreeruvad võõrkeelest ka põhikeelde. (Gumperz 1982: 66)

Hausenberg defineerib laenu järgnevalt: laensõnad on oma keelega kohanenud keelendid, mis pärinevad mõnest teisest keelest. Laensõna tähendus on vastuvõtjakeeles enamasti kitsam kui lähtekeeles. Isegi kui eesti keeles on sobilik tõlkevaste olemas, soosib laensõna eelistamist ilmselt teatav tähendusnüanss või kasutamiskiirkond ja nõnda markerib laen tähistatava uudsust (nt liitsõnades *trendinäitaja*, *soengutrend*, *hooajatrend* lisab just laen ajastu hõngu). (Hausenberg 2009: 251–252)

Kui laensõna on hakanud levima, jõudnud paljude keelekasutajate sõnavarasse ning tahab jõuda kirjakeelde, peab see sobima keele struktuuriga ega tohi olla keeles liigne. Keelekorraldajate ülesandeks on jälgida, et laensõnad vastaksid eesti keele hääldusnormidele, ortograafiareeglitele ja grammatikanõuetele. (Rätsep 2002: 183)

2.3.1. Laensõnade liigid

2007. aasta „Eesti keele käsiraamat“ jagab laensõnad nelja eri rühma.

1) Otselaenu – teisest keelest vahetult, ilma kolmanda keele abita laenatud keelendid (ingl k – *beebi*, *bokserid*, *broiler*).

2) Kaudlaenu – teisest keelest mingi kolmanda keele (vahenduskeele) vahendusel laenatud keelendid (Nt ee *admiral* < sks *admiral* < pr *a(d)miral* < ar *emir-al-bahr*).

---

²Interferents – ühe keele mõju teisele, selle tarvitusele

3) Täenduslaenud – laenatakse tähendusi üksi. See laenuvõimalus on peidetum: võetakse emakeeles käibiv sõna, andes sellele teise keele eeskujul juurde uus tähendus ehk laentähendus. [*sinisilmne* ‘naiivne, kergeusklik’ (sm sõnal *sinisilmäinen* on see tähendus)]

4) Tõlkelaenud – liitsõnad või sõnaühendid, harvemini tuletised, mis on teisest keelest sõna-sõnalt või morfeem-morfeemilt tõlgitud ja millel on samast laenatud tähendus. See liik moodutab väga suure sõnavarakihi. (Nt müügijuht < sm *myyntipäällikkö*) (EKK: 597–605)

Lisaks eelnevatele, on kasutusele võetud ka sellised terminid nagu juhulaen (*nonce-loan*) ja spontaanlaen (*spontaneous loan*). Juhulaen on võetud võõrkeelest põhikeelde selle morfoloogiliste reeglite järgi. Põhikeele-pärane ühik järgib morfosüntaktiliselt, mitte fonoloogiliselt võõrkeelega grammatikat. (Lauttamus 1990: 25–29)

3. Internetikeel ja selle tunnusjooned

Sigrid Salla (2002) on oma artiklis „Jututuba kui võrgusuhtlusvorm“ andnud internetikeelele järgmise kirjelduse: internetikeelt iseloomustab loobumine elementidest, millel pole teksti tähenduse mõistmise seisukohalt erilist tähtsust. Trükitud kujul esitatakse vaid mõtte tuum – ja seegi lühendatud kujul. Sellisel viisil tekib väga lakooniline, lausefragmentidest koosnev tekst. Lugejani jõuab kirjutis, mida ei ole parandatud, ning selles esineb kiirustamisest tekkinud trükivigu. Suulisele tekstile omaselt toimub hinnangu andmine ja teksti parandamine tavaliselt alles pärast teate edastamist. Parandatakse üksnes selliseid kirjavigu, mis on tekstist arusaamiseks vältimatud. Juhul, kui üks suhtlejatest märkab enne oma teksti saatmist teadet, mis muudab tema teksti mõttetuks, jätab ta selle võimalusel edastamata või parandab seda tagantjärele. Ühelt poolt kasutatakse kirjalikus tekstis suulisele suhtlusele omaseid nähtusi: *kõne katkestusi, funktsionaalseid häälitsusi, pragmaatilisi partikleid, sõnade kokkusulamist, suulise keelekasutuse lühendvorme*. Teiselt poolt kasutatakse vestluse kirjaliku vormiga kaasnevaid võimalusi: *teate saatmist osade kaupa, kirjalühendeid, numbreid jms*. Selline spontaanne suhtlusvorm sarnaneb eelkõige suulise suhtlusega. Internetikeel ongi unikaalne nähtus – kõiki eespool nimetatud võimalusi ei kasutata alati ja igal pool, vaid sõltuvalt situatsioonist. (Salla 2002)

Kõne ja kiri, mida inimesed senini on harjunud lahus hoidma, sulanduvad küberruumis üheks (Gurak 2001: 2). Paljud ootused ja reeglid, mis inimestele suulise ja kirjaliku keelekasutusega seostuvad (kõnesituatsiooni vahetus vs kirjutaja ja lugeja eraldatus ajas, kõnelemisega kaasnevad keelevälised vihjed, nagu miimika ja žestid, ja tagasiside kuulajalt vs keeleväliste vihjete ja lugeja vahetu tagasiside puudumine kirjas jt), ei kehti enam, sest internetisuhtlus kasutab mõlemale suhtlusviisile iseloomulikke jooni. (Crystal 2001: 5, 26–28)

Internetikeeles on levinud üneemid (nt ee., mm., jne) ja pausid, mida tähistatakse erinevate kirjavahemärkide kasutamisega. (Crystal 2001: 89) Kuna internetikeeles ei ole näha vestluspartneri emotsioone, kasutatakse selleks muid vahendeid. Emotsioonide väljendamiseks kasutatakse emotikone (*emoticon*, *smiley*), mis moodustatakse peamiselt kirjavahemärkidest. Kõige levinumad on positiivsust ja negatiivsust väljendavad emotikonid, vastavalt ☺ ja ☹. Tundevarjundeid väljendavatele emotikonidele kasutatakse ka suuremaid sümbolpilte (*ascii graphics*). (Crystal 2001: 36–37; Oja 2006: 260) Emotsioonide väljendamiseks võib märkida lausungite lõppu ka suure hulga erinevaid kirjavahemärke (nt ???, !!! jne) või kirjutada väljend suurtähtedega (nt JEEEE) (Crystal 2001: 124).

Internetikeskkonnas kasutatav keel on olemuselt väga sarnane suulises argisuhtluses spontaanselt kasutatava keelega. Kuna teksti toodetakse tegelikult aga kirjalikult koos paljude eelmainitud emotikonide, kirjavahemärkide, üneemide ja pausidega, siis on internetikeel justkui kirjaliku ja suulise teksti vahepealne nähtus.

Kuna käesoleva töö materjal pärineb interneti suhtlusfoorumist, on internetikeele eelpool toodud kirjeldust arvestades põhjendatud nimetada sealt välja nopitud keelendeid argikeelde kuuluvaiks.

4. Soomemõjulised uudiskeelendid eesti argikeeles

4.1. Materjalist ja meetodist

Oma bakalaureusetöö jaoks olen empiirilist materjali kogunud Soomes elavate, töötavate või muud moodi selle riigiga tihedas kontaktis olevate eestlaste *Facebook*’i foorumist FinEst – see foorum on üks suurimaid eestlastele suunatud gruppe, mille liikmete arv kasvab kiirelt. 2012. aasta novembris jäi liikmete arv 4500 ligi. 2013. aasta aprilliks oli nende arv kasvanud pea 9 000ni.

Foorumi eesmärgiks on pakkuda kõigile Soomes elavatele, töötavatele või muud moodi selle riigiga tihedalt seotud eestlastele infovahetuskeskkonda. Teemade hulgast võib leida kõike, kuid populaarsemad on tööpakkumised, ostu-müügi kuulutused, info küsimine (juuksuri, maksuameti, isikukoodi vms kohta), abi palumine/pakkumine (kolimisteenused, autorehvide vahetus vms), reklaam. Lisaks korraldatakse grupi liikmetele aasta jooksul mitmeid erinevaid kokkusaamisi ja pidusid.

FinEst foorum on pidevalt arenev ja muutuv keskkond – iga päev lisandub kümneid uusi teemasid. Foorumi jälgimise ajal panin kirja 98 eesti keele kirjakeele normist erinevat sõna, millest lõpliku uurimise alla jäi 24 soomemõjulist sõna. Väljajäänud sõnad on juba Mai Loogi slängisõnaraamatus või eesti keele slängis kasutusel, mistõttu ei saa neid nimetada uudiskeelenditeks. Kuigi ma külastasin foorumit peaaegu igal õhtul, pole minu kogutud 24 keelendit kindlasti ainsad soomemõjulised sõnad, mis eestlaste keelekasutuses selles foorumis esinevad.

Sõnavara täienemise uurimisel ja analüüsimisel oli mitu etappi. Jälgisin ajavahemikus november 2012 – aprill 2013 FinEst foorumit ja sealset eestlaste keelekasutust. Esmalt märkisin jooksvalt üles kõik kirjakeelest ja selle normist minu arvates erinevad sõnad. Seejärel töötasin sõnaraamatutega – „Eesti keele seletav sõnaraamat“ ja Mai Loogi „Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat“. Lisaks vaatasin nende sõnade olemasolu *online*-sõnastikes www.slang.ee (Eesti *online*-slängisõnaraamat) ning www.urbaanisanakirja.com (Soome *online*-slängisõnaraamat). Seejärel analüüsisin, mis on sõna puhul soomepäras – kas türevokaal, soome sõnale liidetud eesti keele liide, tähendus, kas on tegemist otse soome keelest võetud sõnaga vms.

4.2. Uudiskeelendite rühmad

Suur osa sõnadest olid nimisõnad (19). Esines ka tegusõnu (4) ning ühel korral viisakusväljend. Sellest tulenevalt võib järeldada, et kõige rohkem uudiskeelendeid soome keelest eesti keelde tuleb nimisõnade hulgast. Nimisõnad on jaotatud teemavaldkondade järgi gruppidesse.

Kaks kõige suuremat rühma moodustasid Soome elu-olu ja tööga seotud sõnad. Kuna neid sõnu oli teiste sõnadega võrreldes rohkem, siis võib oletada, et kohaliku elu-olu ja tööga seotud sõnu võetakse seepärast soome keelest oma sõnavarasse rohkem, et sealsesse keskkonda sulanduda ja ka hakkama saada. Esimese rühma sõnad on näites (1) ja teise rühma sõnad näites (2).

- (1) a) *vero* – kohustuslik makse, mis laekub riigile; tasu teenuse eest
- b) *terveydenhoitaja* – meditsiiniõde, sanitar
- c) *henkilötunnus* – isikukood
- d) *tarjous* – pakkumine
- e) *tarjoustalo* – spetsiaalne pood Soomes heade hindadega
- f) *alennus* - allahindlus

- (2) a) *relakas* – ketaslõikur
b) *gyprock* – kipsplaat (mõnel juhul ka ehitusmehed või alkoholne jook)
c) *sähkö* – elekter
d) *siirto* – võrgutasu
e) *loma* – puhkus

Suuruselt järgmine rühm tähistab esemeid. Sellesse rühma kuuluvad sõnad on järgmised:

- (3) a) *kassaaparaatti* – kassaaparaat
b) *netitikk* – netipulk
c) *jääkapp* – külmik

Neljas rühm moodustub sellistest sõnadest, mis tähistavad mingit kohta/paika. Neid sõnu on kokku kolm.

- (4) a) *ravintola* – restoran
b) *piha* – õu, hoov
c) *kirbuturg, kirbukas* – täiturg, vanakraamiturg

On veel kolm sõna, mida autori arvates ei saa ei ühte ega teise rühma liigitada, sest antud sõnad esinesid foorumis väga paljudes eri kontekstides. Olgu nad siinkohal rühm Muud (6).

- (5) a) *lista* – list
b) *tarina* – lugu, jutt
c) *kortti* – kaart

Rühm (7) moodustub verbidest, mida on neli. Kaks esimest nendest on otselaenud soome keelest, kuid teised kaks soometüvelised sõnad.

- a) *Laita*- sm *laittaa*, ee panna;valmistada;teha
- b) *Ei tykkä* – sm *tykätä* (Sg. 3 *ei tykkää*), ee ei meeldi, ei pea sellest lugu
- c) *Nukkuma* – sm *nukkua*, ee magama
- d) *Bailatama* – sm släng *bailata*, ee pidutsema

Viimane rühm (8), kuhu kuulub ainult üks sõna ja see on soomekeelne viisakusväljend ja jällegi otselaen soome keelest.

- a) *Anteeksi* – sm *anteeksi*, ee vabandust

4.3. Soomemõjulised keelendid

4.3.1. Soome elu-olu

Enamik soomemõjulisi sõnu on kasutusele võetud võrdlemisi sama kirja-pildiga nagu on sõnad ka soome keeles. Kõiki siia rühma kuuluvaid sõnu võib nimetada otselaenudeks või ka tsitaatsõnadeks, sest need on orginaaltruult soome keelest laenatud keelendid. Toimunud ei ole hääliku-, tüve- ega tähendusmuutusi. Siin ja edaspidi on analüüsimisel esmalt välja toodud sõna, mis esineb foorumis, seejärel soomekeelne ja eestikeelne vaste.

- a) *vero* – sm *vero*, ee *maks* (kohustuslik makse, mis laekub riigile; tasu teenuse eest)

Antud sõna on empiirilisse materjali kuuluvatest sõnadest foorumis kõige sagedamini kasutusel. Sageli moodustati selle keelendiga ka liitsõnu, kusjuures soomekeelne *vero* liideti mõne eestikeelse sõnaga: - auto*vero*, *vero*amet. Foorumi jälgimise ajal november

2012 – aprill 2013 ei märganud töö autor kordagi, et keegi oleks kasutanud tulumaksu või muud maksu tähistavat eestikeelset sõna. See võib tuleneda sellest, et eestlased, kes Soomes töötada tahavad, peavad maksuametis teatud paberid täitma, auto olemasolul selle eest maksu maksma jms. Kuna kogu ametialane suhtlus toimub soome keeles, võtavad keelejuhid teadlikult või alateadlikud soomepäraseid sõnu oma sõnavarasse.

b) *terveydenhoitaja* – sm *terveydenhoitaja*, ee *meditsiiniõde, sanitar*

Foorumis küsitakse palju abi arstide leidmise kohta. Huvitav on siinkohal see, et samas lauses on nii soomekeelne *terveydenhoitaja* kui ka eestikeelne *kõrvaarst*. See võib olla tingitud sellest, et eesti keeles puudub taoline meditsiinitöötajat üldiselt tähistav termin ning soome keelendi kasutamine on seetõttu keelejuhile otstarbekas lahendus.

Terveydenhoitaja vaatab *kõrva*, *kõrv* on *punane*, tähendab põletik ja ravi *antibiots*, aga *kõrvaarst* näeb *punasust*.

c) *henkilötunnus* – sm *henkilötunnus*, ee *isikukood*

Isikukood on kohustuslik kõigile, kes tahavad Soomes ametlikult tööle saada või elamisluba taotleda – see asjaolu on foorumis tõstatanud mitmeid arutelusid selle saamise ja vajaduse kohta, mis on taganud sõna leviku Soome eestlaste seas.

d) *tarjous* – sm *tarjous*, ee *pakkumine*

Tarjous on väga spetsiifiline Soome elu-oluga seotud sõna, sest just kaubanduse valdkonnas esineb seda sageli. Kuna ka Tallink ja Viking Line teevad oma klientidele pidevalt sooduspakkumisi, puutuvad eestlastest keelejuhid selle sõnaga pidevalt kokku. Foorumis arutletigi nii laevapiletite pakkumiste kui ka mingite kindlate toodete üle, mis poes müügil:

*Mulle tulevad meilile pidevalt Tallinki **tarjoused***

Siinkohal võib välja tuua ka asjaolu, et kuigi sõna on otse muutmata kujul soome keelest võetud, omistavad eestlased sellele eesti keelele omase mitmuse tunnuse *-d* ning ei kääna sõna mitmuses soomepäraselt genitiivijärgset tugevat sõnatüve kasutades (*tarjoukset*), vaid eestipäraselt ilma tüvemuutuseta, lisades tüvele tüvevokaali *-e* (*tarjoused*).

- e) *tarjoustalo* – sm *tarjoustalo*, ee *spetsiaalne pood Soomes heade hindadega* (Eestis ka Leiupood)

Soomes on palju poode, mille nimi *Tarjoustalo* ning mis sarnanevad eesti Leiupoodidele. Kuna tegu on Soome elu-oluga seotud sõnaga, kasutab eestlane seda tõenäoliselt seetõttu, et on ise selle poe klient või on sellest midagi kuulnud:

Tarjoustalos on küll tihti häid pakkumisi

Selleks, et oleks lihtsam teiste kaasmaalastega poodide teemal arutleda ning ehk ka juhtööre anda, on keelejuhtide jaoks lihtsam ja loogilisem kasutada soomepärasest sõna. Nagu eelmise sõna puhul, käänatakse ka seda sõna eesti keele grammatikareeglite järgi, mille puhul inessiivi käändelõpp on *-s*.

- f) *alennus* – sm *alennus*, ee *allahindlus*, slängis ka *ale*

Kaubanduse ja poodlemisega seotud sõna, millega inimesed paratamatult linnapildis kokku puutuvad, lugedes seda kas poe seinalt, reklaamlehtedelt või kuulates raadiost. Töö autori arvates võib peamiseks sõna ülevõtmise ja kasutamise põhjuseks olla asjaolu, et *alennus* on lühem ja lihtsamini hääldatav kui eesti allahindlus. Lisaks kasutatakse sageli ka sõna lühemat varianti *ale*, mis on nii eesti kui soome keeles ühine slängisõna.

4.3.2. Töö ja töötamine

Teises sõnadegrupis, milles paiknevad sõnad, mis on seotud töö ja töötamisega, on samuti suures osas otselaenuid soome keelest nagu eelnevas rühmaski. Esimeses sõnas esineb häälikumuutus, mis on omane eesti keelde jõudnud soomepärasele laensõnadele ja vastab keeleajaloolistele arengutendentsidele.

a) *relakas* – sm *relläkkä*, ee *ketaslõikur*

See sõna on kasutuses nende inimeste sõnavaras, kes tööriista vajavad või kasutavad. Foorumist võis näha, et ehitamise ning tööriistadega seotud aruteludes käis see tihedalt läbi:

*Kas kellelgi **relakat** pole laenata?; Palju need **relakad** üldse poes maksavad?*

Keelejuhid on võtnud selle oma sõnavarasse soomepärase tüvega, kuid lisanud eesti keele nimisõnaliite *-kas*, mis väljendab isikut või asja. Häälikulistest muutustest esineb siin vokaalharmonia kadumine *relläkkä* > *relakas*.

b) *gyprockikari* – sm släng *gyprockikarja*=*rakennusmiehet*, ee *ehitusmehed*, *ehitustöölised*

Gyprock on nii eesti kui soome slängis levinud kui küprok. Eesti keele seletav sõnaraamat annab sellele vasteks kirjakeele sõna kipsplaat. Mai Loogi „Esimese Eesti Slängi Sõnaraamatu“ internetisõnastikus on kasutajate lisanduste sektsioon, kus kõik saavad omalt poolt slängisõnu koos tähendusega lisada. Seal toob üks kasutaja välja järgmise väljendi:

küprokit** panema* – heatahtlik väljend sõpradega midagi tegemiseks või ***küprok – jook, mis hakkab sarve.

Välja on toodud ka seik töövestlusest: „***Gyprockit** ka panete?*“ – „*Töö ajal mitte tilkagi*“.

Eelneva põhjal saab öelda, et sõnal on mitmeid tähenduserinevusi, mida inimesed erinevalt mõistavad. *Gyprockikari* pärineb sõnast *küprok*, mis tähendab kipsplaati – sealt tuleb ka tähendusülekanne – kipsplaate panevad mehed.

c) *sähkö* – sm *sähkö*, ee *elekter*

Aruteludes korterite kommunaalmaksete ja elektriarvete üle, kasutavad keelejuhid sageli eestikeelses lauses elektri asemel soome otselaenu *sähkö*:

Mu sähkö oli eelmine kuu 7,04 c/kWh; sähkö on ikka suht kalliks läinud.

Silma jäi foorumist ka selle sõna kasutamine tööotsingute puhul liitsõnas nii, et üks pool sõnast on eesti keeles, teine soome keeles:

Soomes resideeruv sähkömees otsib tööd; hetkel veel ei oma sähkökaarti

Sage kasutus võib tuleneda sellest, et elektriarved on Soomes ikkagi soome keeles ning eestlastest keelejuhtidele on see teadlikult või alateadlikult sõnavarasse tulnud. Soome *sähkö* on ka lühem ja lihtsamini hääldatav kui eesti keele *elekter*.

d) *siirto* – sm *siirto*, ee *võrgutasu*

Nagu ka eelmine sõna, on ka see kasutusel otselaenuna enamjaolt elektriarvetest rääkides:

Mul oli arve 30 euri kuus – siirto + energia

Elektriarved koosnevad kahest komponendist, millest üks on võrgutasu. Termin *võrgutasu* ei pruugi aga olla igale eestlasele tuttav, seega Soomes töötav eestlane võtab

ja kasutabki sel juhul vastavat soomekeelset terminit. Välja võib tuua ka sõna esinemise liitsõnas, milles üks pool eesti ja teine soome keelne:

*Arvestasin koos **siirtomak**sega, et säästan aastas kuskil 90 eurot*

Ühtlasi on töö autori arvates eesti keelne *võrgutasu* raskemini hääldatav kui soome *siirto*.

e) *loma* – sm *loma*, ee *puhkus*

Väga sage kasutus esines foorumis ajavahemikus november 2012 – detsember 2012, vahetult enne talvepuhkusi. Arutati, mida puhkuse ajal tehakse ja kuhu reisitakse. *Loma* on jällegi otselaen soome keelest ning arvatavasti kasutatakse jällegi seetõttu, et on lühem kui eesti *puhkus*.

4.3.3. Esemed

Kolmandasse gruppi kuuluvad sõnad tähistavad esemeid. Selle grupi kõigil nimisõnadel esineb häälikumuutusi ning ühel juhul esineb ka tähendusmuutus.

a) *kassaaparaatti* – sm *kassa apparaatti*, ee *kassaaparaat*

Soome keeles on kasutusel nii *kassa apparaatti* kui ka *kassa kone*. Keelejuhid on võtnud oma sõnavarasse eesti keelele sarnase keelendi:

*Müün töökorras **kassaaparaatti***

Häälikumuutustest on näha geminaatide lühenemist *kassa **app**araatti* – *kassa **ap**araatti*.

Eesti keele seletavas sõnaraamatus esineb eestikeelne *kassaaparaat*.

b) *netitikk* – sm *nettitikku*, ee *netipulk*

Soome *online*-slängisõnaraamat on ainus, mis sõna tuvastab. Nettitikku vasteks on USB-modem ehk netipulk. *Tikku* on eesti keeles pulk, kuid tikk on kindlasti eesti keeles palju õhema ja väiksema tähendusega kui pulk, mistõttu võib öelda, et antud juhul on kasutus soome keelest tulnud. Häälikumuutustest on toimunud lõpukadu *tikku* > *tikk* ja lühenemine sõna esimese ja teise silbi piiril *netti* > *neti*.

c) *jääkapp* – sm *jääkaappi*, ee *külmik*

See on laen soome keelest, milles esineb lõpukadu *jääkaappi* > *jääkapp*. Samuti on näha järgsilbis pika vokaali lühenemist *kaappi* > *kapp*, mis on soome keelest eesti keelde levinud sõnadel väga sage muutus. Foorumis tuvastasin vaid selle sõna inessiivikujulist kasutust, mille kasutamisel on eesti keelejuhid võtnud käänamise eeskujuks eesti keele käändelised vormid, milles nt inessiivi lõpp on –s, kuid soome keeles on see vastavalt –ssa:

Jääkapis on mul üht ja teist; ***jääkapis*** on auk nurgas, kas keegi oskab aidata?

Kuna *jääkapp* on keelejuhtide sõnavaras sügavkülmiku tähenduses, aga soome keeles on tähenduseks tavaline külmik, võib öelda, et esineb ka tähendusmuutus.

4.3.4. Koht, paik

Selle grupi sõnadest kaks on otselaenud soome keelest ja üks tõlkelaen. Otselaenudel säilib soomepärase sõnakuju, kuid kasutatakse neid käänamisel koos eesti keele käändeliste vormidega. Üks sõnadest esineb Eesti keele seletavas sõnaraamatus, kuid teises tähenduses kui keelejuhid seda kasutavad.

a) *ravintola* – sm *ravintola*, ee *restoran*

Soome keeles oleks väljend *lähme restorani* aga *menemme ravintolaan*, sest soome keele illatiivi tunnus on –VVn. Siinkohal kasutavad keelejuhid jällegi otselaenuna sõna soome keelset vormi koos eesti keele illatiivi lõpuga –sse:

Lähme ravintolasse

b) *piha* - sm *piha*, ee *õu*; *hoov*

Eesti kõneleja on võtnud soome keelest sõna ning selle tähenduse ja lisanud eesti keelele omase komitatiivi lõpu –ga ning allatiivi tunnuse –le:

*Otsin elukohta koos **pihaga**; pane tekk **pihale***

Soome keeles on sõna tähendus õu või hoov, aga Eesti keele seletav sõnaraamat annab *piha* sõnale kaks tähendust, mis soome omast täielikult erineb:

1. piht <piha 23> s

a. vöökoht ja sealt pisut ülespoole, talje.

b. (pl.) pihason.

c. riietuseseme pihaosa

2. piht I <pihi 21> s.

a. KIRIKL. ristiusu kirikus vaimulikule pattude ülestunnistamine ja kahetsemine.

b. (üldisemalt:) millegi avameelne rääkimine v. sunnitud ülestunnistamine

Soome keeles käändub sõna *piha* : *piha* : *piha*.

c) *kirbuturg, kirbukas* – sm *kirpputori, ee täiturg, vanakraamiturg*

Kirbuturg on otse soome keelest võetud sõna-sõnaline tõlkelaen, mis on ilmselt töö lugejatele ka kõige rohkem tuntud. Kuigi sõna on eesti keele argikeeles ringelnud kauem kui teised töös analüüsitavad sõnad, ei ole see siiski niivõrd keelde juurdunud, et oleks levinud ka eesti keele kirjakeelde ning võime seda seetõttu tõlgendada kui soomemõjulist uudiskeelendit eesti keeles. Foorumiaruteludes kasutati täiturgude kohta sageli ka sõna *kirbukas*, mis koosneb soomemõjulisest tõlketüvest ja eesti keele nimisõnaliitest *-kas*.

4.3.5. Muud

Selle grupi sõnad esinesid väga erinevates teemades, seega otsustas autor neile ühist nimetust mitte anda. Sõnade ühiseks tunnuseks on see, et nad on otselaenu soome keelest.

a) *lista* – sm *lista*, ee *list*; *nimekiri; loetelu; loend*

Foorumis esines mitmeid arutelusid, milles keelejuhid oma lausungites kasutasid soome laenu *lista*:

*Mul on see **listas** kirjas; kas keegi teeks mulle **lista**, kus on vajalikud punktid paberimajanduse kohta, mida Soomes elades vaja on*

Soomepärasus väljendub selles, et keelejuhid on sõna kasutusele võtnud soomepärase tüvevokaaliga *-a* (*lista : listan : listaa*). Eesti keeles on tüvevokaal *-i*. (*list : listi : listi*). Ühel korral moodustati ka liitsõna:

*Panin su klub**ilistasse** kirja.*

Siin on liitsõna esimene pool *klubi* eestikeelne sõna genitiivis ning *listasse* soomemõjuline soome tüvevokaaliga *-a* ja eesti keele illatiiviga *-s*

b) *tarina* – sm *tarina*, ee *jutustus, lugu, jutt*

Võrreldes ülejäänud sõnadega esines seda vähem, sest tegemist on oma sisult oluliselt abstraktsema tähendusega kui nt *lista* või *kirbukas* vms. Abstraktseid sõnu laenatakse vähem. Foorumis esines soome *tarina* nt järgmistes lausetes:

*Kindlasti on igal inimesel oma **tarina** rääkida; ah mis **tarinat** sa ajad; räägin teile ühe **tarina**.*

Teises lauses on näha, et ka seda sõna kääneb keelejuht eesti keele reeglite järgi ja on lisanud partitiivi lõpuks eesti keelele omase tunnuse *-t*.

c) *kortti* – sm *kortti*, ee *kaart*

Üldjuhul kasutati sõnu reisimisega seotud aruteludes, kus pakuti laevapileteid või otsiti inimest, kellel oleks pakkuda laevafirmade kinkekaarte, mille eest odavamalt reisida saab. Sageli kasutati soome *kortti* liitsõnas, milles üks pool on eesti keelne ja teine soomekeelne:

Kas kellelgi Viking Line'i boonuskortti on pakkuda?; pakun 20 euroga kahte boonuskortti, millega saab kuni märtsi lõpuni minna Tallinna kruisile.

4.3.6. Viisakusväljend

a) *anteeksi* – sm *anteeksi*, ee *vabandust*

See on otselaen soome keelest. Foorumist loetu põhjal võib järeldada, et soome *anteeksi* on seal enam kasutusel kui eesti *vabandust*. Näited lausetest on järgmised:

***Anteeksi**, aga kas keegi oskab öelda, mis buss sõidab Hämentie – Kallio?; **anteeksi**, et teile vahele segan, aga...; **anteeks**, **anteeks**, et eile ei tulnud; anna mulle anteeks, et sulle halvasti ütlesin*

Kahe viimase näite puhul on näha häälikumuutust, täpsemalt lõpukadu *anteeksi* > *anteeks*.

4.3.7. Verbid

- a) *laida/laita* – sm *laittaa*, ee *juurde panna; valmistada; teha*

Häälikumuutustest esineb siin nii lõpukadu: *laittaa* > *laita* kui ka sisekadu, kus soome tugevad klusiilid on eestikeelses häälduses ja kirja pildis nõrgenenud: *laittaa* > *laita* > *laida*. Foorumis esines sõna erinevates kontekstides:

laita omale rummi juurde, tuleb parem koks; *laida* vähe raha siis lisaks, küll sa selle motika ka kätte saad; *laita* heli juurde, siis kuuled kas ragiseb

- b) *tykkä* – sm *tykätä* (Sg 3, negatiiv *ei tykkää*), ee *meeldida* (Sg 3, negatiiv *ei meeldi, ei pea sellest lugu*)

Ka siin on näha lõpukadu *tykkää* > *tykkä*. Muid häälikumuutusi ei esine. Foorumis esines sellist negatiivi vormi järgnevat lausetes:

Kodukoristamine on asi, mida ma kohe üldse ei tykkä; tykkän, et te olete huvitatud minuga kaubavahetusest; ilmad on nii koledad – kohe üldse ei tykkä seda.

Viimase näite puhul on näha, et soome isikulist eitust ei ole pööratud (Sg 1, *en*) nagu peaks, vaid kasutatakse ainsuse kolmanda isiku eitust (*ei*). Näha on ka sarnasusi soome keelse sõnaga *pitää* 'hoida; pidada', mis eesti keeles esineb *pidama* vormis (nt ma pean ilusatest ilmadest ja suvest).

c) *nukkuma* – sm *nukkua*, ee *magama*

Minu uurimuses kasutavad keelejuhid soome *nukkua* magamise tähenduses. Soome keelest on nad võtnud sõna tüve *nukku-* ning lisanud sinna eesti keelele omase *ma-*infinitiivi. Eesti keele seletavas sõnaraamatus esineb aga sõna *nukkuma* teises tähenduses > ZOOL. täismoondega putukate kohta – nukuks muutuma. On näha tähendusmuutusi ning siinkohal võib olla oht, et keelekasutajad mõistavad teineteist erinevalt. Mai Loogi sõnaraamatus esinevad aga sõnad *nukkuma* ja *nukumattima* tähenduses *magama*, mille põhjal saab siiski öelda, et osad keelejuhid teavad seda sõna ka soomekeelse tähenduse võtmes. Lisaks on Mai Loogi internetisõnaraamatu lisades üks kasutaja kommenteerinud, et tema arust *nukkuma* tähendab seksuaalvahekorras olema. Soome keeles puudub sellel sõnal seksuaalvahekorra tähendus. See on aga tähendusülekanne eesti keelest, kus *magama* esineb nii puhkamise kui ka seksuaalvahekorra tähenduses.

d) *bailatama* – sm släng *bailata*, ee *pidutsema*

Eesti *online*-sõnaraamat slang.ee annab sõnale *baila* vasteks *pidu*. Kuna sõna sarnaneb soome slängisõnale *bileet*, siis kontrollisin Soome sünonüümisõnaraamatust järele ja sain järgmise tulemuse: sünonüümiks pakuti *bilettä, juhliä*. Esimene nendest esineb ka soome *online*-slängisõnaraamatus sellises tähenduses nagu pidutsemine; ühine sõna, mida noored kasutavad pidutsemise tähistamiseks. Järelikult võib öelda, et *baila* on soome slängist pärit sõna, millele eesti keeles on lisatud lõppu *ma-* või *da-*infinitiiv:

Keegi bailatama läheb täna?; sel nädalavahetusel võiks küll eestlastega väheke bailatada.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöös käsitleti Soomes elavate eestlaste keelekasutust FinEst foorumis. Täpsemalt uuriti, milliseid soomemõjulisi uudiskeelendeid foorumi kasutajad oma argikeeles kasutavad.

Analüüsitavad 24 keelendit näitavad, et foorumis on kasutusel teistmoodi ja kirjakeelest erinevaid sõnu ning soomes elavad eestlased võtavad kas teadlikult või alateadlikult oma sõnavarasse soomemõjulisi sõnu.

Enamik sõnadest olid nimisõnad (19). Esines ka tegusõnu (4) ning kasutati ka viisakusväljendit. Sellest tulenevalt saab järeldada, et kõige rohkem soomemõjulisi uusi sõnu tuleb eesti keelde nimisõnade hulgast.

Suur osa uudiskeelenditest olid otselaenu soome keelest. Paljudel juhtudel kasutavad keelejuhid soome keelest võetud sõna koos eesti keelele omaste käände- ja pöördelõppudega. Häälikum muutustest esines enim lõpukadu. Uurimuses esines ka liitsõnu, mille keelejuhid on kokku pannud eesti- ja soomekeelsetest sõnadest. Üldiselt piirdus uute keelendite kasutamine ühe või kahe sõnaga lauses.

Kokkuvõtvalt on töö autori arvates põhjust arvata järgmist.

- Paljud sõnad on seotud Soome elu-oluga, mistõttu selles ühiskonnas elav või töötav inimene kasutab elukohale sobivaid sõnu, väljendeid.
- Ametiasju aetakse soome keeles, seetõttu võib eesti keele kõnelejal olla harjumus öelda teatud termineid soome keeles.
- Soome keelend eestikeelses internetisuhtluses võib olla omamoodi stiilitaotluslik, et muuta oma sõnavara rikkamaks ja mõjukamaks, samuti võib aimata soovi olla oma väljenduses värvikam ja humoorikam.

- Soome keelt kasutatakse, et väljendada end uuel viisil, või selleks, et anda suhtluses signaal, et kõneleja-kirjutaja tunneb Soome ühiskonda. Soome keelendi kasutamist internetiportaalis võib seega vaadelda kui suhtlusstrateegiat
- Soome keele sõnad võetakse kohati eesti keelde sellepärast, et sõnad on lühemad ja lihtsamad hääldada.

See, kui kiirelt sõna edasi levib, on juba aja küsimus. Esiti silmatakse teda kui uut haruldast nähtust mõne üksiku autori kirjutustes, siis loetakse teda pea igas ajalehes, varsti kajab ta ka kõnetoolilt ja ei kesta kaua, kui teda haritlaste suust igapäevaseski kõnes kuulatakse kui harilikku tuttavat sõna, mis oma tähelepanekut äratava uudsuse on kaotanud (Aavik 1912: 5). Edaspidi oleks huvitav uurida, kuivõrd suures ulatuses praegused soomemõjulised uudiskeelendid on jõudnud eesti keelde ning kuidas nad seal kohanenud on.

Kirjandus

Aavik, Johannes 1912. Soome sõnad Eesti kirjakeeles. – Eesti Kirjandus nr 1, 5

Crystal, David 2001. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press.

Grosjean, Francois 1982. Life with Two Languages. An introduction to Bilingualism. Cambridge, Massachusetts, and London, England: Harvard University Press.

Gurak, Laura J. 2001. Cyberliteracy: Navigating the Internet with Awareness. New Haven & London: Yale University Press.

Eesti esimene online slängisõnaraamat, www.slang.ee, viimati külastatud 25.04.2013

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

EKSS = Langemets, Margit, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll 2009. Eesti keele seletav sõnaraamat. Tallinn: Eesti keele sihtasutus

Erelt, Tiiu 1995. Soome keele kütkes. – Keel ja Kirjandus 1, 9–19

Erelt, Tiiu 2002. Keelekorralduse mõttest ja algusest. – Keel ja Kirjandus nr 8, 589–590.

Grünthal, Riho 2009. Suomen kielen vaikutus viron kieleen. – Kielet kohtaavat. (Tietolipas 227). Toim. Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen, Päivi Pahta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 231–263.

Halmari, Helena 1997. Government and Codeswitching. Explaining American Finnish. Studies in Bilingualism Series 12. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Hausenberg, Anu-Reet 2009. Kuhu lähed, eesti keel? Sõnavara muutumine jätkub. – Keel ja Kirjandus nr 4, 249–259.

Kasik, Reet 1991. Derivatiivsetest laenudest. U-liitelised verbid eesti ja soome keeles. – Keel ja Kirjandus 8, 466–476

Lauttamus, Timo 1990. Code-switching and Borrowing in the English of Finnish Americans in an Interview setting. Kielitieteellisiä tutkimuksia N:o 20. Joensuu: Joensuu University.

Loog, Mai 1991. Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat. Tallinn. <http://www.eki.ee/dict/slang/> , viimati külastatud 25.04.2013

Pauwels, Anne 2005. Maintaining the Community Language in Australia: Challenges and Roles for Families. – The International Journal of Bilingual Education and Bilingualism 8, No 2/3, 124 – 131.

Praakli, Kristiina 2009. Esimese põlvkonna Soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine. Tartu Ülikooli Kirjastus. Doktoriväitekiiri.

Salla, Sigrid 2002 Jututuba kui võrgusuhtlusvorm. – R. Kasik (toim) Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 23. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus, 128–156

Soome online-slängisõnaraamat, www.urbaanisanakirja.com, viimati külastatud 25.04.2013

Thomason, Sarah Grey 2001. Language Contact. An introduction. Washington: Georgetown University Press.

Thomason, Sarah Grey, Terence Kaufman 1991. Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics. University of California. Berkeley – Los Angeles – Oxford.

Weinrich, Uriel 1961. Languages in contact. Saporta, S. (ed). Psycholinguistics. A book of Readings. Indiana University. 376-381.

Suomivaikutteiset neologismit viron arkikielessä.

Tiivistelmä

Kandidaatintutkielmassa tutkitaan suomen kielen vaikutuksia virolaisten kielenkäyttöön suuren käyttäjäkunnan FinEst-foorumissa. Työn tavoitteena on tutkia Suomessa asuvien, työskentelevien tai muulla tapaa maan kanssa sidoksissa olevien ihmisten kielenkäyttöä suomen kielen vaikutuksista lähtien.

Siirtolaisuutta pidetään tänä päivänä yhdeksi tärkeimmäksi lukuisien kielikontaktien sekä kielellisten ilmaisujen syntyyn vaikuttaneeksi sosiaalisesti tekijäksi. Uuden asuinpaikan sosiaalinen ja kulttuurillinen konteksti vaikuttaa niin yksilön äidinkielen käyttöä kuin tämän kielenkäyttöä.

Suomen kielen vaikutusta viron yleiskieleen voi huomata 1800-luvun alusta, kun viron yhteisen kirjakielen kehittäminen alkoi, ja kieleen etsittiin järjestelmällisesti uusia ilmaisukeinoja ja käsitteitä. Noina aikoina viron kielen sanavaraston rikastamisen kanssa työskentelivät kielitieteilijät, jotka lainasivat suomen kielestä sanoja.

Tällä hetkellä on viron ja suomen lisääntyneisiin kontakteihin ollut syynä siirtolaisuus. Viron Euroopan Unioniin liittymisen jälkeen (1.toukokuuta, 2004), on virolaisten työperäinen muutto lisääntynyt jyrkästi. Tässä voi mainita myös pendelöinnin, mikä tarkoittaa, että töissä käydään Suomessa, mutta koti on edelleen Virossa. Sen vuoksi on kiinnostavaa tutkia, kuinka paljon ja minkälaisia suomen kielen vaikutuksia virolaisten kielenkäytössä esiintyy.

Suurin osa analysoitavista sanoista on nominatiiveja (19). Esiintyy myös verbejä (4) sekä yksi kohteliaisuusilmaisu. Tästä johtuen voi päätellä, että kaikista eniten neologismeja suomen kielestä viron kieleen tulee juuri nominatiivesta.

Suuri osa neologismeista on suoria lainoja suomen kielestä. Monissa tapauksissa informantit taivuttavat suomen kielestä lainattua sanaa käyttämällä viron kielelle tyypillisiä sija- tai persoonapäätteiltä. Äännemuutoksista esiintyy eniten loppuheittoa. Tutkimuksessa esiintyy myös yhdyssanoja, joita informantit ovat muodostaneet yhdistämällä viron- ja suomenkielisiä sanoja. Yleensä rajoittuu uusien kielellisten ilmaisujen käyttö yhteen tai kahteen sanaan lauseessa.

Yhteenvetona on työn tekijän mielestäni syytä olettaa, että

- monet sanat ovat sidoksissa Suomen elinoloihin, minkä vuoksi siinä yhteiskunnassa asuva tai työskentelevä ihminen käyttää asuinpaikalleen sopivia sanoja sekä sanontoja.
- Virallisia asioita hoidetaan suomen kielellä, minkä vuoksi viron kieltä puhuvilla voi olla tapana käyttää tiettyjä suomen kielisiä termejä.
- Suomenkielisten ilmaisujen käyttö vironkielisessä internet-viestinnässä voi olla itsessään tyylihakuista, millä pyritään muuttamaan omaa sanavarastoa rikkaammaksi ja tehokkaammaksi. Samoin voi aistia halua olla omassa ilmaisussa värikkäämpi ja humoristisempi.
- Suomen kieltä käytetään, jotta voidaan ilmaista itseä uudella tavalla. Pyritään antamaan vuorovaikutuksessa signaali, että puhuja-kirjoittaja tuntee Suomalaista yhteiskuntaa. Suomen kielisten ilmaisujen käyttöä internetportaalissa voi sen vuoksi pitää vuorovaikutusstrategiana.
- Suomen kielisiä sanoja otetaan viron kieleen siksi, että sanat ovat lyhempiä ja helpompia ääntää.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Hannelore Markson _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 27.03.1991 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
_____ Soomemõjulised uudiskeelendid eesti argikeeles _____

_____,

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Birute Klaas-Lang _____,

(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, __22.05.2013__ (*kuupäev*)